

KONFERENCIJA „BALTŲ PASAULĖJAUTA“

2009 m. liepos 8–10 d. Vilniuje įvyko tarptautinė konferencija „Baltų pasaulėjauta: nuo mitologijos iki tautosakos“. Konferencijos sumanymas – pažvelgti į baltų pasaulėjautą kaip į Baltijos kultūrinio regiono dvasinės kultūros turinį, išeinantį už lingvistinių arealų ribų. Nuo XIX a. pabaigos, pradėjus kultūras grupuoti pagal lingvistinius požymius, atsirado skirtis tarp indoeuropiečių kalbų grupei priklausančių lietuvių, latvių ir prūsų iš vienos pusės ir estų, karelių, suomių ir kitų finougrų lingvistinei šeimai priklausančių tautų. Dėl tokios lingvistinės skirties susidarė metodologinis atotrūkis tyrinėjant Rytų Pabaltijo folklorą, mitologiją ir kultūros paveldą apskritai. Konferencijos tikslas buvo peržengti lingvistines ribas ir tirti baltiškąją pasaulėjautą, ją suvokiant kaip kultūrinį turinį, besiskleidžiantį kalbos, folkloro, mitologijos, religijos ir kitomis dvasinės bei materialinės kultūros formomis.

Konferenciją surengė Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, bendradarbiaudamas su Grenoblio Stendalio universiteto Vaizduotės tyrimų centru (*Centre de recherches sur l'imaginaire Université Stendhal Grenoble 3*). Lietuvą ir Prancūziją jau daugiau kaip šimtmetį sieja mitologijos ir folkloro gija, pradėdant nuo lietuvių poeto Oskaro Milašiaus Prancūzijoje parengtų pasakų rinkinių ir baigiant semiotiko Algirdo Juliaus Greimo lietuvių mitologijos studijomis. Konferencijoje įdomu buvo išgirsti prancūzų mokslininkus iš Grenoblio, kurių susidomėjimas Lietuva gimė skaitant A. J. Greimo darbus ir bendraujant su Grenoblio universiteto doktorante lietuvaitė Rasa Raudaite.

Konferencijoje Prancūzijai atstovavo profesorius Philippe'as Walteris, Vaizduotės tyrimų centro vadovas, ir Dofinės muziejaus Ronos Alpių etnologijos centro mokslininkas Christianas Abry.

Skaityti pranešimai apėmė įvairius baltiškiosios pasaulėjautos kontekstus ir atstovavo skirtingoms metodologinėms priemonėms. Konferenciją pradėjo mitų ir ritualų tyrimai. Emily Lyle (Jungtinė Karalystė) pristatė Simono Grunau *Kronikoje* aprašytų prūsų dievų grupę indoeuropiečių panteono šviesoje. Ph. Walteris interpretavo Sovijaus mitą, lygindamas jį su keltų mitu apie pranašautoją Finą ir germanų mitu apie milžiną Fafnį, o šerną, turintį devynias blūznis, – su kitomis mitų pirmaprādėmis būtybėmis: lašiša ir slibinu. Daiva Vaitkevičienė pristatė baltų gėrimo nuliejimo ritualą, turintį genetinių ir tipologinių paralelių kitose indoeuropiečių religijose. Vykintas Vaitkevičius pranešime „Baltų religinės terminijos pėdsakais: lietuvių *stabas* ‘pagonių dievas’“ nagrinėjo Baltijos regiono religinės terminijos klausimus.

Senosios pasaulėžiūros rekonstrukcijos bandymai buvo Aušros Žičkienės pranešimas apie muzikinį kodą ikirikriščioniškoje kultūroje, Teuvo Laitilo (Suomija) pranešimas apie ribotų gėrybių uždaroje bendruomenėje sampratą Paribio Karelijoje. Eila Stepanova (Suomija) tyrė raudose užsifiksavusį pasaulėvaizdį ir bendrus karelių bei lietuvių raudų motyvus. Rolandas Kregždys pristatė lingvistinių duomenų panaudojimo galimybę rekonstruojant prūsų dievų funkcijas. Pasaulėžiūros kaita buvo aptarta Jurgos Sadauskienės pranešime apie gėlių darželius lietuvių liaudies dainose.

Prieistorinės religijos bruožams ir priegimtinės religijos šiandieniniam gyvavimui

skirtoje sekcijoje buvo perskaityti keturi pranešimai. Valdis Rūsinis (Latvija) nagrinėjo baltų ir finų kultūrinių kontaktų poveikį baltų religijai. Ergo-Hartas Västrikas (Estija) pristatė vaisingumo dievo Peko kultą setų (estu stačiatikių bendruomenės) liaudies religijoje. Dar XIX amžiuje šios archajiškos dievybės garbei buvo daromos medinės lėlės ir atliekami specialūs ritualai. Jonas Trinkūnas aptarė senosios lietuvių religijos etinius principus, o Eglė Trinkauskė (JAV) apibūdino prigimtinės religijos metodologinį konceptą ir atskleidė lietuvių prigimtinės religijos bruožus šiuolaikinėje lietuvių kultūroje.

Didelė konferencijos pranešėjų grupė nagrinėjo mitų ir tautosakos naratyvų funkcionavimą Baltijos regione. Frog (Jungtinė Karalystė), remdamasis sakme apie Perkūno instrumento pagrobimą (AT 1148 B), išskėlė mintį apie bendrąją Baltijos regiono mitologiją. Jūratė Šlekonytė apžvelgė *vėlių medžioklės* fenomeną lietuvių sakmėse ir pristatė analogijas kitose šalyse. Leszekas Ślupeckis (Lenkija) lygino baltų ir slavų vilkolakių sampratą. Ch. Abry ieškojo paralelių tarp lietuvių *nérovių* (undinių) ir *Naroves* Savojoje, Aostos slėnyje ir Pjemonte. Lina Būgienė analizavo aitvarą – pieno vagį, žinomą Baltijos regiono folkloro naratyvuose. Ūlo Valkas (Estija) nagrinėjo pasakojimus apie vaiduoklius ir jų santykį su socialiniais pokyčiais.

Labai įdomūs ir spalvingi buvo kultūriniam kraštovaizdžiui skirti pranešimai. Andra Simniškytė pateikė milžinkapiais vadinamų laidojimo paminklų analizę ir nagrinėjo šio pavadinimo kultūrinę motyvaciją. Andrejus Pleterskis (Slovėnija) išskėlė hipotezę dėl baltų ir slavų kultūrinių kontaktų, kuriuos atspindi lietuvių dievų vardų ir kai kurių sakralinių vietų Slovėnijos kalnuose sutapimas.

Atskira konferencijos sekcija buvo skirta metodams ir šaltiniams. Aldis Pūtelis (Latvija) aptarė istorinius dokumentus kaip latvių mitologijos ir prarastosios tradicijos tyrimų šaltinius. Tomas Kencis (Latvija) nagrinėjo latvių mitologijos tyrimų metodologines problemas. Davidas Šimečekas (Čekija) pristatė iki šiol beveik nežinomą Jano Máchalo (1855–1939) rankraštinių straipsnių „Baltų mitologija“.

Taip pat buvo pristatyti penki stendiniai pranešimai, tarp jų ypatingo dėmesio susilaukė Mare's Kõivos ir Andreso Kuperjanovo (Estija) pranešimas „Mėnulis Pabaltijo finų mitologijoje“, keliantis hipotezę, jog baltų ir finų „kosmonimai“ yra labai artimi (artimesni nei baltų ir slavų), ir Romano Širouhovo bei Konstantino Skvorcovo (Rusija) XI–XII amžiaus prūsų balnų iš Aleikos (Kaliningrado sr.) piešinių interpretacija.

Konferencijos renginiams priskirtina ir Prancūzų kultūros centre surengta diskusija „Mitų tyrimai šiandien“, kurios metu Ph. Walteris ir Ch. Abry perskaitė pranešimus apie mitų reikšmę ir funkcijas kultūroje, bei Lietuvių literatūros ir tautosakos institute vykęs lietuvių sutartinių koncertas ir senųjų lietuvių liaudies instrumentų pristatymas (koncertavo Daivos Račiūnaitės vadovaujama sutartinių giedotojų grupė „Trys keturiose“ ir Skirmantas Sasnauskas).

Renginių užbaigė ekskursija po baltų šventvietes pietų Lietuvoje, kurios metu V. Vaitkevičius pristatė lietuvių istorinį ir mitologinį-sakralinį paveldą.

Konferenciją parėmė Lietuvos tūkstantmečio minėjimo direkcija, Lietuvos valstybinis mokslo ir studijų fondas bei Prancūzijos ambasada.

Daiva Vaitkevičienė

TAUTOSAKOS VALANDOS „LITEXPO“ RŪMUOSE

Kasmet vykstančios tarptautinės Vilniaus knygų mugės gausius lankytojų būrius vilioja ne tik knygų pasirinkimo galimybėmis. Ko gero, dar labiau visus masina kultūriniai bei edukaciniai renginiai, kurių nuoroto iki vėlyvo vakaro galima aplankyti bent po kelis ar net keliolika. Šiuometėje vasario 18–21 dienomis vykusioje vienuoliktosios Vilniaus knygų mugėje „Litexpo“ parodu rūmuose Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas taip pat parėngė dešimties renginių programą. Iš jų – dvi valandos, skirtos tautosakai.

Apie Sovijaus, įvedusio baltų kraštuose mirusiųjų deginimo paprotį, mito reikšmę ir naują interpretaciją kalbėta Iljos Lemeškino (Prahos Karlo universitetas, Čekija) monografijos *Sovijaus sakmė ir 1262 metų chronografas* pristatyme vasario 19 dienos forume. Pokalbį vedė dr. Darius Kuolys.

Ten pat, forume, vasario 21-ąją, paskutinę Vilniaus knygų mugės dieną, buvo pristatyti Instituto tautosakininkų išleisti leidiniai. Daugiausia dėmesio skirta dr. Daivos Vaitkevičienės parengtai knygai *Lietuvių užkalbėjimai: gydymo formulės = Lithuanian Verbal Healing Charms* aptarti. Sudarytoja priminė knygos sumanymą gimus 1998 metais, kai profesorius Kazys Grigas išskėlė mintį parengti suomių mokslininko Viljo Johannes Mansikkos 1929 metais išleisto leidinio *Litauische Zaubersprüche (Lietuvių užkalbėjimai)* naują leidimą. Ryztasi parengti akademinę publikaciją – įvairiuose šaltiniuose išsibarsčiusius tekstus sudėti į vieną didelį leidinį. Ilgo ir kruopštaus triūso rezultatai gana svarūs: 1936 tekstus apimanti lietuvių užkalbėjimų duomenų bazė, 2005 metais išleistas skaitmeninis leidinys *Lietuvių užkalbėjimų šaltiniai: Elektroninis sąvadas*, pagaliau – ši knyga. Dalis užkalbėjimų pateikti lenkų, rusų, vokiečių kalbomis su lietuviškais vertimais, už kuriuos D. Vaitkevičienė dėkojo visam būriui talkininkų. Knygos pristatyme dalyvavo įvadą ir rinktinius užkalbėjimų tekstus į anglų kalbą vertusi Laima Vincė Sruoginis. Ji papasakojo apie skirtingų fonetinių ir prasminių kalbų sistemų keliamas vertimo problemas, paskaitė angliško teksto pavyzdžių. Įdomios ir netikėtos buvo gydytojo homeopato, Kauno medicinos universiteto doc. dr. Almanto Bagdonavičiaus pastabos apie tautosakos tekstuose užšifruotas vertybes medicinos mokslui.

Buvo pasidžiaugta akademinio *Lietuvių patarlių ir priežodžių* sąvado antruoju tomu, apimančiu raides E–J [nuo *Edelmono* iki *Juzo*]. Šis tomas sunkesnis ir solidesnis nei pirmasis, nes čia tipų antraštės pristatomos ne tik rusų, vokiečių, bet ir anglų kalba. Tai suteiks sąvadaui didesnes mokslinės apyvartos galimybes. Leidinį pristaciausi dr. Lilija Ku-

dirkienė pateikė ir gražių patarlių pavyzdžių, sukeldama gyvą klausytojų susidomėjimą.

Dr. Bronė Stundžienė apžvelgė *Lietuvių liaudies dainyno* serijos anksčiau išleistus karinės-istorinės tematikos toms bei rengiamą partizanų dainų rinkinį, pažymėdama Lietuvos istorijos ir tautos dainų santykio savitumą ir šios temos aktualumą jubiliejiniais Žalgirio mūšio metais. Renginio vedėja Gražina Kadžytė pristatė kitus tautosakos leidinius ir pakvietė klausytojus prie Instituto leidyklos stendo. Čia dar ilgokai buvo bendrauta su mugės lankytojais, jie galėjo įsigyti knygų su autografais.

Gražina Kadžytė

ROMO KAUNIEČIO GARSO ĮRAŠŲ ARCHYVAS

Šių metų kovo 23 dieną Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos archyvas priėmė išpūdingą Romo Kauniečio sudarytą garso kasečių rinkinį. Jame sudėti daugiau kaip 500 valandų trunkantys pokalbiai su Lietuvos partizaninio judėjimo dalyviais. Perduodant rinkinį tarpininkavo istorikas, archeologas, puikiai išmanantis materialinį ir nematerialinį mūsų tautos paveldą, dr. Vykintas Vaitkevičius. Archyvo darbuotojai šiuos garso įrašus iš kasečių ketina perkelti į skaitmenines laikmenas, taip prisidėdami prie jų išsaugojimo ir prieinamumo. R. Kauniečio rinkinys dėl savo apimties ir specifikos gali būti laikomas archyvu archyve. Rinkinio perėmimo išpūdziais dalijasi šiame darbe dalyvavusi *Aistė Čepulytė*.

Tą kovo penkioliktosios rytą Vykintas Vaitkevičius, Justinas Lingys ir aš, pajudėję iš Vilniaus Panevėžio link, svarstėme ir spėliojome, ko galime tikėtis nuvažiaavę. Žinojome, kur ir pas ką važiuojam, koku reikalu, bet kad grįšim su tokiu dideliu lobiu ir tokia gausybe įvairių emocijų – išties nė nesvajojome. Ta diena padovanojo mums ne tik daug jaudulio, nuostabos, bet ir puikią pamoką, kaip reikia aukotis ir dirbti Lietuvos labui.

Gerbiamas Romas buvusių partizanų ir jų ryšininkų išgyvenimus pokario metais pradėjo rinkti apie 1970 metus, ką tik grįžęs iš lagerio. Ten užsimezgė ir jo ryšiai su buvusiais rezistencinio judėjimo dalyviais, subrendo tvirtas ryžtas išsaugoti šio judėjimo atminimą. Pirmieji pasakojimai buvo užrašomi ranka, su pašnekovu kalbantis itin slaptai – naktį, miške, paskui užkasami prie išsimintinesnio medžio. Išsikasdavo Romas juos tik po geros savaitės. Vėliau sutvarkytus užrašus užbetonuodavo rūsyje. Išsiėmė juos tik atgimimo metais. Tikėjimas, suvokimas, kad kiekviena okupacija kada nors baigiasi, skatino rizikingą veiklą. Metams bėgant, pateikėjų daugėjo, jų pasakojimai buvo pradėti įrašinėti į magnetofono kasetes. Romas Kaunietis pokario atsiminimus ne tik rinko, bet ir juos tvarkė, sistemino. Šios medžiagos pagrindu 1992 metais buvo atiduota spaudai pirmoji jo parengta knyga *Aukštaitijos partizanų prisiminimai* (išleista 1996 m.). Vėliau, 1998–2010 metais, išėjo dar devynios panašios knygos. Jose pateikiamos laisvės kovų istorijos iš visų anuomet buvusių partizaninių apygardų. Knygose pateikėjų yra daugiau nei septyni šimtai. Tikrasis prakalbintų žmonių skaičius neužfiksuotas, tačiau jis yra gerokai didesnis, nes dalis pasakojimų tebeguli kasetėse, dar neskelbti. Greta teksto knygose spausdinamos dažnai iki šiol nematytos partizanavimo laikus menančios nuotraukos. Jos informatyviai iliustruoja tų anuomet į miškus išėjusių jaunuolių pasiryžimą gražiausius savo gyvenimo metus paaukoti Tėvynei.

Atvykę pas Romą, buvome maloniai su tikti. Žinoma, pagrindinis tikslas ir varomoji jėga, dėl ko važiuome, buvo garso kasetės, susitarimas dėl jų perėmimo, tačiau mums magėjo ir pakalbinti žmogų, kuris, ištisis keturiasdešimt metų pasiaukojamai triūsdamas dėl Lietuvos istorijos išsaugojimo, pats tapo vertybe, yra apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi. Dėl to ne tik kolekcija, bet ir jis pats buvo vertas išskirtinio dėmesio. Justinui vaizdo kamera filmuojant mūsų pokalbį, prisiminėme pačią šios veiklos pradžią. Kalbantis laikas bėgo

nepastebimai, pagaliau priėjome ir prie tos dienos tikslo – garso įrašų. Kasetės, iš viso 347 istorinę vertę turintys įrašai, iš anksto buvo sudėtos į tris dėžes. Tie įrašai – ne vien tik papasakoti faktai, bet ir emocijos, išgyvenimai, jaučiami iš pateikėjo balso, kiekvienas ištartas žodis ir kiekviena išlaikyta pauzė šiuo atveju įgyja didžiulę prasmę, to niekad neperteiks joks spausdintas žodis.

Nors jau iš pat pradžių buvo tartasi, kad visi įrašai bus perduoti Lietuvos literatūros ir tautosakos institutui, gerbiamas Romas turėjo parengęs perdavimo ir priėmimo aktą. Pagal jį atsakomybė už visas garso kasetes pereina V. Vaitkevičiui. Per jį rinkinys vėliau galėjo būti perduodamas Institutui. Ta akimirka buvo labai jaudinanti. Romas, gerai nė nepažindamas Vykinto, bet pasitikėdamas ir kartu įpareigodamas, į jo rankas perdavė vieną svarbiausių savo gyvenimo darbų. Tik dėl tokio pat pasitikėjimo ir jis pats sukaupe šią neįkainojamą vertę turinčią gyvų liudytojų pasakojimų kolekciją.

Garso įrašai šiuose namuose buvo nevienintelis turtas, pasakojantis laisvės kovų istoriją. Romas iš stalčių ir lentynų traukė ir mums rodė partizanų spaudos originalus, maldaknygę, partizano užrašų knygutę, nuotraukas, jų negatyvus... Nuo viso to kartais netekdavome žado. Dažnai prieš akis tą medžiagą turėdamas žmogus tikriausiai pripranta ir žvelgia kaip į savaime suprantamą dalyką, tačiau mums, tądien nusiteikusiems tik pasikalbėti ir suderinti kasečių perėmimo smulkmenas, buvo tikra gyvos istorijos pamoka. Akivaizdu, kad tai nėra vien Romo pomėgis ar idėjinė veikla, tai – visas jo gyvenimas. Šalia visą laiką buvo ir jo žmona Amaida. Kartkartėmis įsiterpdama į mūsų pokalbį, ji leido mums suprasti, kad tylus jos palaikymas taip pat nemaža prisidėjo prie įspūdingų Romo darbo rezultatų.

Greta smagių istorijų ir prisiminimų mūsų pašnekovas dalijosi ir skaudžia patirtimi, kai buvo šmeižiamas mėginant prilipdyti sovietų agento slapyvardį „Juodas voras“. Piktos kritikos Romas Kaunietis tebesusilaukia ir dabar. Tačiau kiekvienas, panoręs kritikuoti (dažnai nė neatsižvelgdamas į jo nuveiktą di-

džiulį darbą, pamatęs vieną kitą netikslumą), pirmą turėtų pamąstyti, koki indėlį į naujosios Lietuvos istorijos archyvą įnešė jis pats. Reikia pripažinti, kad pokario tiesa dažnai būna skaudi ir gali žeišti, ne visi ją nori girdėti net ir daugiau nei po šešiasdešimties metų.

Laikas bėgo nepastebimai. Išbuvę beveik visą dieną svetinguose Kauniečių namuose, turėjome atsisveikinti. Tačiau ne visam laikui, ryšys negalėjo nutrūkti. Už padovanotas įrašytas 347 kasetes mainais Romui nuvežėme 25 tuščias. Girdėjome, kad jau kitą dieną jos buvo pildomos naujomis pasakotojų istorijomis. Garso įrašų perėmimas jokiū būdu nereiškia pabaigos. Laikykime tai tarpine stotele, kai dalis sukauptos medžiagos kelias į archyvą ir bus prieinama plačiau visuomenei.

Grįždami į Vilnių aptarinėjome prabėgusią dieną, kiek daug pamatėme ir supratome. Mašinoje Vykinto lūpomis nuskambėjo teisinga mintis: kaip gaila, kad nei Žemaitija, nei Suvalkija, nei Dzūkija neturėjo savojo Romo Kauniečio... Dažnai girdime sakant, esą ginkluota rezistencija Lietuvoje jau visiškai išnagrinėtas istorijos puslapis – parašyta monografijų, straipsnių, šia tematika sudaryta dokumentų rinkinių. Romo Kauniečio pavyzdys – puikus įrodymas, kad tikrai ne viskas dar yra atskleista. Ne tik iš istoriografijos turėtume mokytis ir mokyti partizanų istorijos. Kol dar galima, mokykimės iš šaltinių – gyvų liudytojų prisiminimų. Domėkimės skaudžia XX a. vidurio Lietuvos istorija, neškime tą atminimą iš kartos į kartą kaip reikšmingą ir didžiulę vertę turintį pasakojimą.

Aistė Čepulytė

42-ASIS JAUNŲJŲ FILOLOGŲ KONKURSAS

2010 m. kovo 31–balandžio 1 d. Vilniaus universitete įvyko 42-asis Jaunųjų filologų konkursas (toliau – JFK). Tautosakos sekcijoje šiemet sulaukta šešiolikos tautosakinių moksleivių darbų iš Ukmergės, Vilniaus, Radviliškio, Kražių (Kelmės r.), Didžiasalio (Ignalinos r.), Mažeikių, Šilalės, Grinkiškio

(Radviliškio r.), Pagirių (Vilniaus r.), Taurėnų (Ukmergės r.), Joniškėlio (Pasvalio r.).

Kaip ir ankstesniais metais, Tautosakos sekcijoje dalyvaujantys moksleiviai rinkosi dvejopas darbų kryptis: vieni konkursui pateikė įvairių tautosakos žanrų rinkinius, kiti ėmėsi tiriamųjų darbų. Pastarųjų, kaip visuomet, buvo gerokai mažiau. Darbų temos gana įvairios: aptartas raganos įvaizdis lietuvių ir rusų stebuklinėse pasakose (Beta Koniuchova, Vilniaus licėjus), nagrinėti vyro ir moters santykiai senų žmonių pasakojimuose (Raimonda Martinkutė, Kražių gimnazija), gilintasi į vienos pateikėjos tautosakos repertuarą (Ieva Petruškaitė, Pagirių gimnazija) ir kt.

Folkloro rinkinių akiratyje – dainos, giesmės, atminimai, sveikinimai, įvairūs folklorizuoti pasakojimai, net žemaitiškų valgių receptai. Rinkinių apimtys – nuo poros dešimčių dainų iki kelių šimtų atminimų. Jau kelinti metai JFK itin aktyviai dalyvauja Ukmergės ir Radviliškio rajonų moksleiviai, kurių darbams vadovauja didelę tautosakinio darbo patirtį turintys pedagogai. Ukmergiškių mokytojų Janės Juzėnienės ir Elvyros Augustinavičienės bei Grinkiškio Jono Poderio vidurinėje mokykloje dirbančių Audros ir Klemo Indrėkų kuruojami moksleiviai tęsia vieni kitų pradėtus darbus, todėl Lietuvių tautosakos rankraštyną po JFK pasiekiantys jų tautosakos rinkiniai atspindi net kelerių metų tautosakos užrašymo minėtuose rajonuose vaizdą.

JFK Tautosakos sekcijos laureate šiemet tapo Kražių gimnazistė Raimonda Martinkutė, parašiusi darbą „Vyro ir moters santykiai senolių pasakojimuose“ (mokyt. Emilija Kvietkuvienė). Antroji vieta skirta Ligitai Gribauskaitei ir Almai Šneidarytei iš Radviliškio Lizdeikos gimnazijos už darbą „Atminimas – ne vežimas, pora žodžių, ir gana“ (mokyt. Gintautė Dauneckytė) ir Grinkiškio Jono Poderio vidurinės mokyklos moksleiviams Monikai Meleškaitei, Vaidotui Poškui ir Justui Šepronui už giesmių rinkinį „XXI a. pr. Grinkiškio parapijos giesmininkai“ (mokyt. A. Indrėkienė ir K. Indrėkus). Trečioje vietoje – Ukmergės „Šilo“ vidurinės mokyklos moksleivės Augustė Taučkėlaitė,

Laura Kiaušinytė ir Laura Mogenytė, parengsios tautosakos rinkinį „Ukmergės krašto dainuojamoji tautosaka“ (mokyt. Janė Juzėnienė), Kražių gimnazijos moksleivės Valdėnė Palubinskaitė, Laura Miniotaitė („Tremtis – erdvė dvasios stiprybei“, mokyt. Emilija Kvietkuvienė) bei Ieva Petruškaitė iš Pagirių gimnazijos („Elena Burbulytė-Burbulienė – gyvojo folkloro ir papročių puoselėtoja ir saugotoja“, mokyt. Giedrė Rusilienė).

Kaip ir kasmet, JFK darbai (tautosakos rinkiniai) perduoti Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštynei.

Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė

KONFERENCIJA „PROF. N. VĒLIAUS SKAITYMAI 2010“

2010 m. balandžio 29 d. Vilniuje, Lietuvių literatūros ir tautosakos institute įvyko konferencija, kurios pavadinimas – antraštėje. Konferenciją organizavo LLTI Sakytinės tautosakos skyriaus Mitologijos tyrimų grupė. Tai jau tretieji po jubiliejinių, 2008 metais įvykusių, „Vėliaus skaitymai“, žadantys tad virsti gražia tradicija. „Vėliaus skaitymai“ yra skirti iš esmės ir įdėm mitologijai, pirmiausia – baltų mitologijai. Šių kasmetinių (tikėkimės) konferencijų tikslas – sutelkti įvairių, visų įmanomų disciplinų metodus ir duomenis, kokie tik gali praversti baltų mitologijos tyrimams ir padėti geriau pažinti, perprasti, prižadinti naujai, intelektinei būčiai tradicinį mitinį baltų tautų pasaulėvaizdį. Dėl to konferencijose baltų mitologijos vaizdinius ir raginama nagrinėti remiantis ne tik istoriniais šaltiniais ir tautosaka, teikiančiais apie juos daugiausia žinių, bet pasitelkti ir etnografijos, kalbotyros, archeologijos, literatūrologijos, pagaliau muzikologijos, astronomijos, geografijos, medicinos, botanikos bei zoologijos ir visų kitų mokslų žinias. Todėl ir dalyvauti kviečiami visų mokslų atstovai, jei tik jie iš savo varpinės pastebi ką nors nauja baltų mitologijos kraštovaizdyje.

Šiomet „Vėliaus skaitymuose“ pirmasis kalbėjo Rolandas Kregždys iš Lietuvos kultūros tyrimų instituto, pristatęs pranešimą „Lietuvių ‘deivės’ Mildos vardo kilmė“. Pranešimo, daugiausia remto lingvistiniais argumentais, uždavinys buvo parodyti deivės Mildos, kaip tokios, lietuvių mitologijoje nebuvus, o jos vardą esant pramanytą, dirbtinį ir net nelietuviškos šaknies. Kai kurie teiginiai iš salėje buvusių kalbininkų susilaukė priekaištų, bet pasiekti visiško aiškumo taip ir nepavyko.

Antrasis pasisakė Ignas Narbutas iš Kauno M. K. Čiurlionio muziejaus. Pranešimo pavadinimas „*Bardoays–Gardoays–Perdoays* funkcijų analizė: audrų ir vėjų dievai mitologijose“. Pranešimo turinys iš esmės atitiko jo pavadinimą.

Trečioji pranešėja buvo Dalia Senvaitytė iš Kauno Vytauto Didžiojo universiteto, kalbėjusi apie „Lietuvių religijos prezentaciją ‘Romuvos’ bendruomenės tinklapyje“. Buvo atkreiptas dėmesys į sintetinę, kompiliacinę šiuolaikinių „baltuojančių“ kultūrinių-religinių judėjimų ideologiją, neatsisakančią pasinaudoti rytietiškos kilmės ir tiesiog „Naujojo amžiaus“ sąvokomis. Kita vertus, su klausytojais buvo sutarta, kad gyva religinė mintis visais laikais pasitelkdavo ir perinterpretuodavo visa, kas tik pakliūdavo į jos akiratį, taigi vien dėl minėtų ypatybių „Romuva“ nėra kiek nenusižengia tradicijai.

Ketvirtoji pranešimą „Alus – apeiginis baltų gėrimas“ skaitė „saviškė“ Nijolė Laurinkienė. Klasikinis pranešimas „į dešimtūką“: remiantis istoriniais baltų religijos bei mitologijos šaltiniais, tautosaka ir kitų tradicijų lyginamąja medžiaga, iš pagrindų aptartas alus. (Nors skaitytas dar priešpriet, pranešimas jau nuteikė nekantrauti po konferencijos paskelbto žemynėliavimo.)

Penktas buvo Dainius Razauskas, juolab „saviškis“, nes aš pats. Pranešimas vadinosi „‘Negirdėta neregėta pasaka’ apie nusivožtą galvos kiaušą: mitinės bei ritualinės sąsajos“. Mane apskritai svaigina kai kurie netikėti, sunkiai paaiškinami sutapimai. Šįsyk tai buvo lietuvių „negirdėtoje neregėtoje pasakoje“ minimas motyvas apie „kvailį“, nusivožusį

galvos kiaušą ir juo semiantį upės vandenyje ištirpusį medų, daugybe smulkmenų sutampantis su vedų somos ritualu, aprašytu „Šatpatha brahmanoje“.

Šeštoji pranešimą „Riešučio pasaka“: keletas riešuto semantikos aspektų“ skaitė Vida Šatkauskienė iš Lietuvos liaudies kultūros centro. Nuodugniai įvairiais atžvilgiais apžvelgta riešuto mitinė simbolika lietuvių tautosakoje (dažniausiai remiantis asmeniniais ir LLKC archyvais). Pakeliui iš šio pranešimo iškilo netikėtos sąsajos tarp riešuto kiaušto, kiaušinio kiaušto ir galvos kiaušto.

Po pietų klausėmės Lauryno Kurilos iš Lietuvos istorijos instituto ir Vykinto Vaitkevičiaus iš Klaipėdos universiteto pranešimo „Mirusiųjų deginimo papročio refleksijos: padavimas apie Migonių piliakalnį“. Iki šiol neskelbtas Eduardo Volterio užrašytas padavimas apie ant Migonių piliakalnio degintus mirusiųjų palaikus, pelenus išbarstant pavėjui, buvo išradingai palygintas su vietos archeologijos medžiaga, padavimui teikiančia tikroviškumo.

Jolanta Zabulytė iš Kauno iškėlė klausimą: „Ar galėjo Lietuvoje būti ‘mirusiųjų žibintai’?“ (vad. *laternes des morts*). Pranešime pateikta išpūdinga vaizdinė medžiaga, pradėdant prieškrikščioniškais senovės keltų akmenis bokštais ir baigiant mediniais lietuvių koplytstulpiais. Dar kartą įsitikinome, kad, tik gerokai pasižvalgęs svetur, iš tikrųjų imi matyti tai, kas yra prieš akis.

Rimantas Balsys iš Klaipėdos universiteto pasisakė „Dėl 1249 metų Kristburgo sutartyje minimų *Tulissones vel Ligaschones*“. Pasak šaltinio, tai laidotuvių žyniai, deginant mirusįjį, šaukdavę matą jį dangumi su palyda jojantį į dausas. Pranešėjas šaltinio žinią sugretino su kitų šaltinių aprašomu velionio anapustinės būklės būrimu iš laidotuvių laužo dūmų ir tautosakos žiniomis apie būrimą iš žvakės dūmų ir pateikė atitinkamą kalbamų žynių veiklos aiškinimą.

Eugenijaus Žmuidos iš LLTI („pusiau saviškis“, nes literatas) pranešimas vadinosi „Eglė žalčių karalienė“ – gyvybės ir mirties domenas (naujos interpretacijos erdvė)“. Pranešėjas išsakė labai daug įdomių minčių įvai-

riausių pasakos vaizdinių atžvilgiais. Pavyzdžiui, kad Drebulė išdavė Žilvino paslaptį ne todėl, kad išsigando kankinimų, o todėl, kad vienintelė ją – moterų, moteriškąją paslaptį – žinojo. Daugybės ne mažiau įdomių minčių nespėjome išgirsti dėl laiko stokos ir tikimės išvysti parašytas.

Visai „saviškė“ Daiva Vaitkevičienė; jos pranešimas: „Ar Lietuvoje būta slibinų, arba Dar kartą gyvačių klausimu“. Pasirodo, tradicinis bene visam pasauliui žinomas „drakonas“, sudarytas iš įvairių gyvūnų kūno dalių (stuomuo žalčio, galva katino, kojos gaidžio ir pan.), nuo seno „gamintas“ ir lietuvių mitologijos alcheminėje dirbtuvėje. Tai matyti iš mitinių sakmių apie žalčių arba gyvačių karalių; ten jis kartais būna su kojomis, gaidžio skiautere ir kitais būdingais „drakono“ požymiais, kuriuos visus daiktan sudėjus, ir stotų gyvas „drakonas“.

Paskutinei konferencijoje teko kalbėti Elvyrai Usačiovaitei, kaip ir pirmasis pranešėjas, – iš Lietuvos kultūros tyrimų instituto. Jos gvildenta tema: „Lietuvių Užgavėnės europiniame kontekste“. Vaizdinė medžiaga atskleidė „lietuviškų“ Užgavėnių personažus net garsių Europos tapytojų paveiksluose. Taigi, pranešėjos teigimu, visi pagrindiniai Užgavėnių personažai ir papročiai – krikščioniški, atėję iš Europos. Iš salės buvo priminta, kad pati krikščionybė visus juos susirinko iš senųjų prieškrikščioniškųjų Europos tradicijų, nuo seno giminiškų lietuviškajai. Baigiant konferenciją sutarta ties taikia mintimi, jog visos tradicijos nuolat viena iš kitos ką nors perima, todėl yra neatskiriamai susipynusios, tad vienai ką nors savintis kitos sąskaita beviltiška.

Šitai kilniai sutarę ir padėkoję Dievui, dievams ir vėlėms, iš pastarųjų – ypač mūsų globėjui Norbertui Vėliui, konferencijos vaidilos ir kančiausiai gerbėjai pagaliau pasikėlėme į antrą aukštą (t. y. į kur kas aukštesnį lygmenį) žemynėliauti. Tenai kas su kuo nušnekėjom visus likusius klausimus gatavai. Taip kad per lūpas varvėjo, o burnoj, regis, ir neturėjom.

Dainius Razauskas

RELIGINIŲ NARATYVŲ TYRĖJŲ KONFERENCIJA ST. PETERBURGE

2009 m. vasarą 15-ajame pasauliniame ISFNR (Tarptautinės liaudies pasakojimų tyrėjų draugijos) kongrese Atėnuose suburto šios organizacijos padalinio – BNN (*Belief Narratives Network*, lietuviškai – Religinių pasakojimų tinklo) nariai 2010 m. gegužės 17–19 dienomis rinkosi į St. Peterburge, Rusijoje, Rusų literatūros instituto ir Europos universiteto St. Peterburge Religijos antropologijos centro surengtą pirmąją tarptautinę BNN konferenciją „Religinio pasakojimo interpretavimas“ (*Interpreting Belief Narrative*). Konferencijos darbinės kalbos buvo anglų ir rusų, jos metu per tris intensyvaus darbo dienas perskaityta beveik 30 pranešimų, taip pat surengtas BNN narių susirinkimas ir baigiamoji diskusija dėl tolesnės Tinklo veiklos perspektyvų. Iš viso konferencijoje dalyvavo mokslininkai iš 18 pasaulio šalių.

Konferencijos organizatoriai, vadovaujami Rusų literatūros instituto profesoriaus Aleksandro Pančenkos, nuoširdžiai stengėsi ir tikrai įdėjo daug triūso, kad jų sumanyta konferencija pavyktų. Deja, ne visas priklaušė nuo jų pastangų. Pavyzdžiui, įvairūs Rusijos biurokratiniai suvaržymai ir kartais sveiku protu nesuvokiami vizų išdavimo ribojimai lėmė, kad konferencijoje negalėjo dalyvauti bene trečdalis paraiškas jai atsiuntusių mokslininkų, tarp jų – ir pirmasis naujai įsteigto BNN tinklo prezidentas Willemas de Blécourtas iš Jungtinės Karalystės. Nesulaukėme ir nė vieno iš nemenko pulkelio renginyje dalyvauti ketinusių Indijos atstovų, tarp kurių buvo ir kitamet vyksiančios tarptautinės ISFNR konferencijos Šilonge, Indijos Megalajos valstijoje, organizatoriai. Apmadu, kad šiandieninės Rusijos valdžia ne tikrai sudaro kliūtis atvykti į šalį kitų kraštų mokslininkams, bet ir beveik neremia čia vykstančių mokslo renginių. Pasak konferencijos St. Peterburge organizatorių, finansinę paramą šiam solidžiam tarptautiniam renginiui užsitikrinti buvo itin sunku, kone iki paskutinės minutės nebuvo aišku, ar prašomas finansavimas bus

gautas, ar ne, o galiausiai sulauktas neigiamas atsakymas atėjo beveik renginio atidarymo išvakarėse. Galima tik stebėtis tokiu atvirumą pasauliui ir sieki tapti civilizuoja tarptautinės bendrijos nare deklaruojančios Rusijos valdžios abejingumu mokslui ir tarptautinių mokslinių ryšių plėtrai.

Laimė, šių eilučių autorei, kuri BNN St. Peterburgo konferencijoje buvo vienintelė Lietuvos atstovė, problemų dėl vizų ir kitokių sunkumų nekilo. Mano dalyvavimą konferencijoje parėmė Lietuvos ir Rusijos MA tarptautinių mokslinių mainų programa ir Lietuvos mokslo taryba, suteikusi paramą kelionės išlaidoms apmokėti.

BNN konferencijoje St. Peterburge skaityti pranešimai buvo sugrupuoti į septynetą sesijų, skirtų tikėjimų klasifikavimo, tikėjimo koncepcijos, tikėjimuose aptinkamų įvaizdžių ir figūrų, tikėjimų istorijos, perteikimo, praktikos ir raiškos, taip pat tikėjimo, netikėjimo ir konkuruojančių naratyvų problemoms aptarti. Deja, neatvykus BNN prezidentui W. de Blécourtui, nesulaukėme numatytos plenarinės jo paskaitos, kurios spausdintas tekstas vis dėlto buvo išdalytas dalyviams. Nežinia, ar dėl finansinių sunkumų, ar dėl kokių kitokių kliūčių nebuvo paskelbtos ir konferencijos dalyvių pranešimų tezės. Tiesa, pačius pranešimus rengiamasi skelbti bent jau internete, ISFNR tinklalapyje (www.isfnr.org), o galbūt pasiseks ir rasti lešų visos konferencijos medžiagai publikuoti.

Tarp intesyviau gvildentų religinių naratyvų temų galima paminėti Irano atstovės Mehri Bagheri pranešime aptartą Irano epuose tolydžio pasikartojančią temą – dieviškos prigimties tėvo atliekamą sūnaus aukojimą, kaip pasaulio kūrimo dalį. Austrų kilmės mokslininkas Peteris Knechtas, jau ne vieną dešimtmetį tiriantis Japonijos kultūrą, kalbėjo apie tradicinio kinų herojaus Mu Lieno transformaciją Japonijoje. Čia herojus vaizduojamas kaip pasiaukojantis sūnus, bandantis išgelbėti iš pragaro savo motiną ir atliekantis paralelių su šamanų ritualais nestokojančią kelionę į anapusinį pasaulį. Išskyręs Mu Lieno tradicijoje mažiausiai du – religinio ritualo ir pasaulietinės liaudies

kultūros – aspektus, pranešėjas pažymėjo, kad šis herojus – tai tarsi savotiškas istorinis Buda, tačiau paprastiems žmonėms visada įdomiausi būdave jo žygiai į pragarą ir tai, ką jis ten pamatęs ar nuveikęs.

Net du Estijos atstovai – Merili Metsvahi ir Tiinos Vāhi – pranešimai buvo skirti vilkolakių temai folklore, tikrai pirmoji pranešėja daugiausia dėmesio skyrė estų pasakojimams apie vilkolakius tarptautiniame Europos tradicijų, o antroji – archajiškų teisės ir moralės normų kontekste aptarti. Apie vilkolakių įvaizdį vengrų folklore kalbėjo ir Vengrijos folkloristė Éva Pócs.

Antrosios sesijos, skirtos tikėjimų konceptualizavimui, metu diskutuota apie stebuklo sampratą – tiek populiariųjų praktikų, tiek mokslininkų vaizduotės aspektais (Rusijos atstovo Aleksandro Lvovo pranešimas); apie asmeninės patirties pasakojimuose pasitaikančius tikėjimų elementus (Ulfas Palmenfeltas iš Švedijos); apie sąsajas tarp sapnų pasakojimų bei tradicinių sakmių (Irma-Riitta Järvinen iš Suomijos, ilgą laiką tyrusi karelių folkloro tradicijas). Sesiją užbaigė conceptualus Tartu universiteto profesorius Ūlo Valko pranešimas apie šventyklų legendas Indijoje. Pirmiausia apibrėžęs tikėjimą kaip mentalinę struktūrą, išreiškiamą verbaline ar kitokia forma bei inspiruojančią tam tikrus žmonių veiksmus, taigi turinčią ir socialinę paskirtį, pranešėjas toliau gvildeno lokaliųjų pasakojimų (naratyvų, siejamų su tam tikrais išskirtiniais vietovės objektais, – taigi daugmaž atitinkančių lietuvių padavimus) problematiką. Jo nuomone, tokie pasakojimai skatina žmones keliauti į juose minimas vietas, tikintis čia patirti išskirtinių dalykų – palaimą, nušvitimą, pasveikimą ir pan. Tokia patirtis savo ruožtu gimdo naujus, antrinius, pasakojimus – taip kuriami mitai ir religinės tradicijos.

Iš trečiojoje konferencijos sesijoje, skirtoje tikėjimų figūroms, skaitytų pranešimų įsiminė įdomus ir gausiai iliustruotas A. Pančenkos pateiktas biblinės *Pradžios knygos* 22 skirsnio, AT 2401 tipo pasakų ir religinių rusų legendų apie šventuosius Joaną ir Jakovą iš Meniušos sugretinimas. Autorius daugiausia dėmesio skyrė smurto ir šventu-

mo sąsajoms šiuose ir daugelyje kitų įvairaus pobūdžio naratyvų.

Prancūzijai atstovavęs jaunas graikų mokslininkas Zochios Stamatios pateikė įdomią ir gausia kalbine medžiaga pagrįstą folklorinių raganos, javų dvasios ir slogučio įvaizdžių ir tarpusavio sąveikų analizę. Klausantis tapo akivaizdu, kad panašaus pobūdžio paralelių netrūksta kone visų Europos tautų, taip pat ir lietuvių, tradicijose. Analogiškų minčių sukėlė Serbijos folkloristės Zojos Karanovič pranešimas apie prinčą Marko – kultūrinį herojų ir demiurgą, nestokojantį bendrų bruožų kad ir su reljefą formuojančiais milžinais lietuvių padavimuose. Galiausiai Rusijos religijotyrininkas Sergejus Štyrkovas atskleidė kai kuriuos šios šalies naujosios hagiografijos aspektus – palaimintosios Ksenijos, laikomos naująja St. Peterburgo šventąja, istoriją. Šis pranešimas netgi įkvėpė nemenką dalį konferencijos dalyvių dar tą patį vakarą surengti neplanuotą ekskursiją į senąsias St. Peterburgo Vasilijaus salos pakraštyje esančias vadinamąsias Smolensko kapines, kur palaidota Ksenija ir kur prie jos koplyčios nuolat renkasi žmonės pasimelsti ir nelyginant prie žydų raudų sienos Jeruzalėje palikti lapeliuose užrašytų savo prašymų.

Ketvirtoji konferencijos sesija buvo skirta tikėjimų istorijai. Islandijos atstovas Terry Gunnellis vaizdžiai išanalizavo, kaip populiariose islandų sakmėse bei tikėjimuose apie iš kapo prikeltus ir kitų žmonių pulti pasiūstus mirusiuosius (vadinamuosius *sendingar*) atskleidžia senosios žmonės kamuojančių ligų sampratos. O Adriana Nogueira iš Portugalijos Algarvės universiteto atvėrė klausytojams įspūdingą tarptautinę tikėjimų apie į žmogaus kūną įsmingančias ir gyslomis ligi širdies nukeliaujančias adatas evoliuciją, jų transformacijas ir virsmą populiariais folkloriniais naratyvais ar net internete rodomais filmukais.

Pranešėjai, kalbėję apie šiuolaikinės tikėjimų sklaidos aspektus, kaip antai Kristel Kivari iš Estijos, aptarusi populiarias estų „energetines“ vietas, sutraukiančias daugybę turistų ir trokštančiųjų pasisemti sveikatos (savotišką Merkinės piramidės analogą), bei Andersas Gustavssonas iš Norvegijos, nagrinėjęs tikėji-

mo išraiškas internete skelbiamuose mirusių naminių gyvūnėlių nekrologuose, akivaizdžiai parodė, kad ir šiuolaikiniam poindustrinės visuomenės žmogui poreikis kuo nors nemotyvuotai tikėti ir emociškai bei sentimentalai tą tikėjimą išreikšti nėra niekas svetimas – visai kaip ir tradicinės kaimo kultūros atstovai.

Trečiąją dieną konferencijos dalyviai iš Rusų literatūros instituto pastato (vadinamųjų Puškino namų) persikėlė į Europos universiteto St. Peterburge patalpas Gagarinskaja gatvėje. Čia, nepaisant kai kurių netikėtų trukdžių, kaip antai milžiniški tądien miestą užgriuvę transporto kamščiai (prasidėję netikėtai remontui uždarius vieną pagrindinių tiltų per Nevą – *Троицкий мост*) ir staiga viduryje konferencijos sesijos visame kvartale gerai valandai dingusi elektra, intensyvus konferencijos darbas vyko toliau. JAV profesorius Isidore Okpewho, aptaręs legendos ir tikėjimo santyki tradiciniuose Benino gyventojų pasakojimuose, davė gerą toną kitiems pranešėjams. Estė Astrid Tuisk perskaitė įdomų pranešimą apie Sibiro tremtyje gyvenančių estų tradicijose išsivyravusius kaimyninių tiurkų tautų (ypač kirgizų ir kazachų, kuriais lyg kokiais baubais būdavo gąsdinami vaikai) įvaizdžius, o Rumunijos atstovė Tünde Komaromi atskleidė žiniasklaidos atspindimas raganavimo tradicijų ir posocialistinės tikrovės sąsajas.

Kitos pranešėjos daugiausia dėmesio skyrė šiuolaikinio dvasingumo raiškai naujuose religiniuose judėjimuose ir mokymuose. Jekaterina Melnikova iš Rusijos kalbėjo apie netikėtus sunkumus, su kuriais rinkdamiesi išpažįtamą tikėjimą susiduria tradiciškai stačiatikiais buvę kareliai, atvykėlių liuteronų iš Suomijos gundomi gausiai teikiama labdara ir raginami pereiti į „suomių tikėjimą“. Bulgarijos atstovė Svetoslava Tončeva lygino dviejų populiarių tikėjimo mokytojų – Petaro Dunovo ir Zoro Alefo – pasekėjų patirtį. O Žana Kormina (Rusija), remdamasi dvasinių lyderių (vadinamųjų *цAPEY*) įvaizdžiais, apibendrino šventumo kūrimą šiuolaikinėje hagiografijoje apskritai.

Paskutiniai keturi konferencijos pranešimai buvo skirti tikėjimo ir netikėjimo

sampratų analizei. Eda Kalmre iš Estijos perskaitė pranešimą ir lietuvių folkloristams vis aktualesnę tampančią temą – apie vadinamųjų antisakmų prigimtį, konkrečiau – apie humoro vaidmenį šių naratyvų raidoje. Georgijus Levintonas (Rusija), pasitelkęs garsius antikos epų bei mitų pavyzdžius ir lygindamas juos su šiuolaikiniais naratyviniais žanrais (pvz., anekdotas apie iš komandiruotės grįžtantį vyrą ir neištikimą žmoną kaip šiuolaikinė Odisėjo mito versija), kalbėjo apie tikėjimą ir netikėjimą kaip naratyvinius modalumus. Šių eilučių autorė, remdamasi naujausia, 2009 m. folkloro ekspedicijoje Švenčionių ir Ignalinos rajonuose surinkta tenykštės naratyvinės tradicijos apie užkalbėtojus medžiaga, aptarė tikėjimo bei netikėjimo kategorijas kaip užkalbėtojo savivokoje egzistuojančią skirtį tarp jo paties, kurio galia užkalbėti esanti duota Dievo, ir visokių su juodosiomis jėgomis siejamų burtininkų bei „ekstrasensų“. Tikėjimas, atsivadimas Dievui ir pamaldumas tenykštė užkalbėtojų suvokiami kaip jų tapatybės pagrindas ir būtina sąlyga, leidžianti jiems sėkmingai užkalbėti ir gydyti žmones. Dar vienas Estijos atstovas (estų delegacija šioje konferencijoje buvo pati gausiausia), Ergo Hartas Västrikas iš Tartu universiteto, savo ruožtu analizavo tikėjimo ir netikėjimo kategorijas, atsispindinčias setų bendruomenės praktikuotame agrariniame dievo Peko kulte ir formuojančias šio kulto įvaizdį moksliniame diskurse.

Konferencijos dalyviams išsiminė ne tik tai įspūdingos nesenstančio miesto prie Nevos panoramos, plačios krantinės, turtinga architektūra, bet ir netikėtai St. Peterburgą užgriuvusi kaitra, privertusi abejoti, ar tikrai šis miestas – *šiaurės* Venecija. Galimybė patirti neblėstančių įspūdžių ir praturtėti tiek mokslinė, tiek žmogiškąja prasme, pasisemti idėjų, užmegzti naujų ryšių ir atnaujinti senuosius – tai didžiausia tokio pobūdžio renginių vertybė ir privalumas, kurio jokie laikini nepatogumai ar biurokratiniai trukdžiai negali užgožti.

Lina Būgienė

VAKARAS SU JONIŠKIEČIAIS

2010 m. gegužės 26 d. Tautosakos archyvo skyrius surengė jubiliejinį renginį, skirtą tautosakos rinkėjo, Lietuvos mokslo draugijos nario Mato Slančiausko 160-osioms gimimo metinėms paminėti. Tautosakininkų pakviesti, gausiai susirinko svečiai – gyvenantys Vilniuje joniškiečių draugijos „Sidabra“ nariai.

Svečiai dalyvavo ekskursijoje po atnaujintus Vileišių rūmus, apžiūrėjo jubiliejinę parodą, Andželos Jakubynienės parengtą iš Lietuvos tautosakos rankraštyne ir LLTI mokslinėje bibliotekoje esančių tautosakos rinkinių, laiškų, individualios kūrybos bei spausdintų tekstų, taip pat perfotografuotų ir apipavidalintų parodai M. Slančiausko ir jo bičiulių bendradarbių nuotraukų.

Moksliniame seminare dr. Adelė Seselskytė skaitė pranešimą apie Mato Slančiausko asmenybę, jo surinktų pasakų vertę tautosakos mokslui, prisiminė knygų *Šiaurės Lietuvos pasakos* bei *Šiaurės Lietuvos sakmės ir pasakos* rengimo spaudai rūpesčius, pasidalijo išpūdžiais ir nuotraukomis iš „Atgajos“ draugijos šimtmečio (1989 m.) minėjimo Joniškyje. Dar plačiau šios unikalios asmenybės tautosakos rinkimo veiklą ir savitumus atskleidė dr. Kostas Aleksynas. Jis aptarė dainas ir vadinamąją smulkiają tautosaką, kurios M. Slančiausko surinkta taip pat ne-

mažai ir vertingos, pateikė pavyzdžių, kaip iš lyginamų tekstų atsiskleidžia rinkėjo kūrybiškumas. Apie šiuolaikinį Jonišio krašto muziejaus ir kitų kultūros įstaigų saugomą M. Slančiausko paveldą ir Vilniuje bei kitur gyvenančių kraštiečių talką papasakojo draugijos „Sidabra“ pirmininkė dr. Giedrė Lastauskienė. Gražinos Kadžytės pranešime pateikta siuvėjo personažo refleksija tautosakos tekstuose, literatūros kūriniuose ir tautosakos rinkėjų biografiniuose aprašuose.

Seminaro diskusijas tęsė pasakojamosios tautosakos vakaras „Siuvėjo sakmės“, kuri pagerbė ir visų mylima Šeduvos Baba – tautosakos rinkėja ir pateikėja, folkloro ansamblių kūrėja ir vadovė Emilija Brajinskienė iš Šeduvos (Radviliškio r.), kalbanti puikia šiaurės Lietuvos šeduvių tarme. Viešnia pasėkė nuostabių sakmių iš savo šeimos ir senųjų to krašto pateikėjų repertuaro apie velnius, laumes, pamainytus vaikus, prikeltus numirėlius ir linų kančios pasaką. Folkloro ansamblis „Dijūta“ (vadovė Rūta Žarskienė) pateikė etiologinių sakmių apie pasaulio sukūrimą programą, lydimą dainų ir instrumentinės muzikos.

Vakare buvo bendraujama, keičiamasi nuomonėmis, tariamasi dėl tolesnio bendradarbiavimo M. Slančiausko atminties lauke, Lietuvos tautosakos rankraštyno papildymo tautosaka iš Jonišio krašto galimybų.

Gražina Kadžytė